

Живопис мозаїста

Творчий робочий процес художника-мозаїста має свої певні особливості, відмінні від станкового живопису. Про це дуже точно висловився Федір Шміт: «Саме мозаїка вимагала від художника, аби він досконало володів фарбою і до тонкощів знав усі ефекти живописних комбінацій. Адже мозаїки набираються не поволі в зручній майстерні, де є відповідне освітлення, де можна відійти на певну відстань і перервати роботу, щоб перевірити себе, подумати, підшукати потрібний у кожному випадку тон чи відтінок, — мозаїки набираються швидко, поки не затверділо і не втратило в'язкість гіпсове ложе, в яке вдавлюються кубики; мозаїст працює на високих риштованнях, стоячи під самим склепінням, біля самих стін, і не бачить своєї роботи, перш ніж вона не закінчена і не прибрано риштовання, тобто бачить її в цілому лише коли в ній анічого вже не може ні змінити, ні виправити...»^[1].

Тому в техніці мозаїчного живопису, яка вимагає особливої ретельності, важливу роль відіграє колористична підоснова — так званий картон, тобто образне зображення в натуральну величину, на якому художник попередньо визначає гамму тонів та його контури. На цьому «картонному» етапі Тоцький створив цілу низку живописних робіт, за якими виготовлялися мозаїки і які вже мають власну мистецьку цінність. Картони Тоцького зберігаються у Національному заповіднику «Софія Київська», Музеї історії Михайлівського Золотоверхого собору, Музеї історії Десятинної церкви, у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського.

Взагалі, постійне заняття живописом для мозаїста — це як систематичне виконання гам для музиканта, регулярні тренування для спортсмена. Тоцький малював скрізь, де б він не був. Десятками писав етюди у рідному селі, в античному Херсонесі, у молдовському містечку Ципово з його унікальним скальним монастирем і водоспадом, у давньому українському селі Щучинка, на борту лайнера, прямуючи до Стамбулу, і постійно — мальовничі краєвиди Києва. Дуже любляв писати натюрморти з квітів, повсякчас милуючись їхньою невимовною красою.

[1] Шміт Ф. Мистецтво: його психологія, його стилістика, його еволюція. К.: Дух і Літера, 2023. С. 344–345.

У живописі Леонід Тоцький сміливо експериментував. Так, в автопортреті «Художник-реставратор» він віртуозно поєднав обидва види живопису. Митець ніби на собі випробовував: у матеріалі мозаїки виконав тло — інтер'єр Софії Київської, а образ реставратора у білому вбранні втілює у темпері, немовби підкреслюючи підпорядкування його роботи головній меті — збереженню культурної спадщини.

«Баба Ярмоленчиха Тоцька» — майже іконографічний образ української жінки, що зберегла родину у часи Голодомору, виростила дітей, онуків і правнуків. Велична у своїй життєвій мудрості, вона спокійно сидить на тлі стебел золотого жита, склавши руки на коліна, з німбом над сивою головою, вдивляючись у далечінь. Глибока шана до жінки-трудівниці відчувається і в монументальній картині «Хліб наш насущний». Увагу глядача художник повертає перш за все до її натруджених рук і як вона, тримаючи буханець, спокійно та впевнено зрізає окрасець.

Пошановав Леонід Тоцький і ще одного свого односельця («Сьогодні поминальна»): «Дивлюсь, йде з цвинтаря в благенькому одязі дід Циган і розчулено говорить, що сьогодні поминальна, та жаліється, що вже кров не гріє. А був він добрий коваль. Намалював його в обрамленні святих гір, що його чекають невдовзі»^[2].

Як митцю Леоніду Тоцькому притаманне монументальне мислення. Його діалог з давніми Майстрами, авторами мозаїк і фресок Софії Київської та Михайлівського Золотоверхого собору, Кирилівської та Іллінської церков тривав впродовж усього творчого життя. Очевидно, осягнення таїни давньоруського мистецтва, витоків національної української культури й виявилось тим благодатним підґрунтям, на якому й розкрився креативний потенціал художника. У живописних полотнах Тоцького виразно простежується як вплив тих, кого митець вважав своїми Вчителями, зокрема чудового колориста Григорія Синиці, так і невинний власний поступ творчого зростання Майстра.

[2] Із щоденника Л. Тоцького. Рукопис. Архів Л. Тоцького.

Руїни Успенського собору. Київська Лавра | 1966
Картон, олія. 46×50

Художник-реставратор. Автопортрет | 2013
Полотно, олія, смальта. 160×100 | стор. 125 >>

Баба Яромленчиха Тощька | 2013
Полотно, олія, золота смальта. 175×65

Захід сонця на морі | 2017
Полотно, олія, золота смальта. 60×80

Хата вдови, село Лехнівка | 2007
Полотно, олія. 45×85

Хліб наш насущний | 2018
Полотно, олія. 77×43 | стор. 129 >>

Село Щучинка. Пасіка | 1964
Картон, олія. 52×77

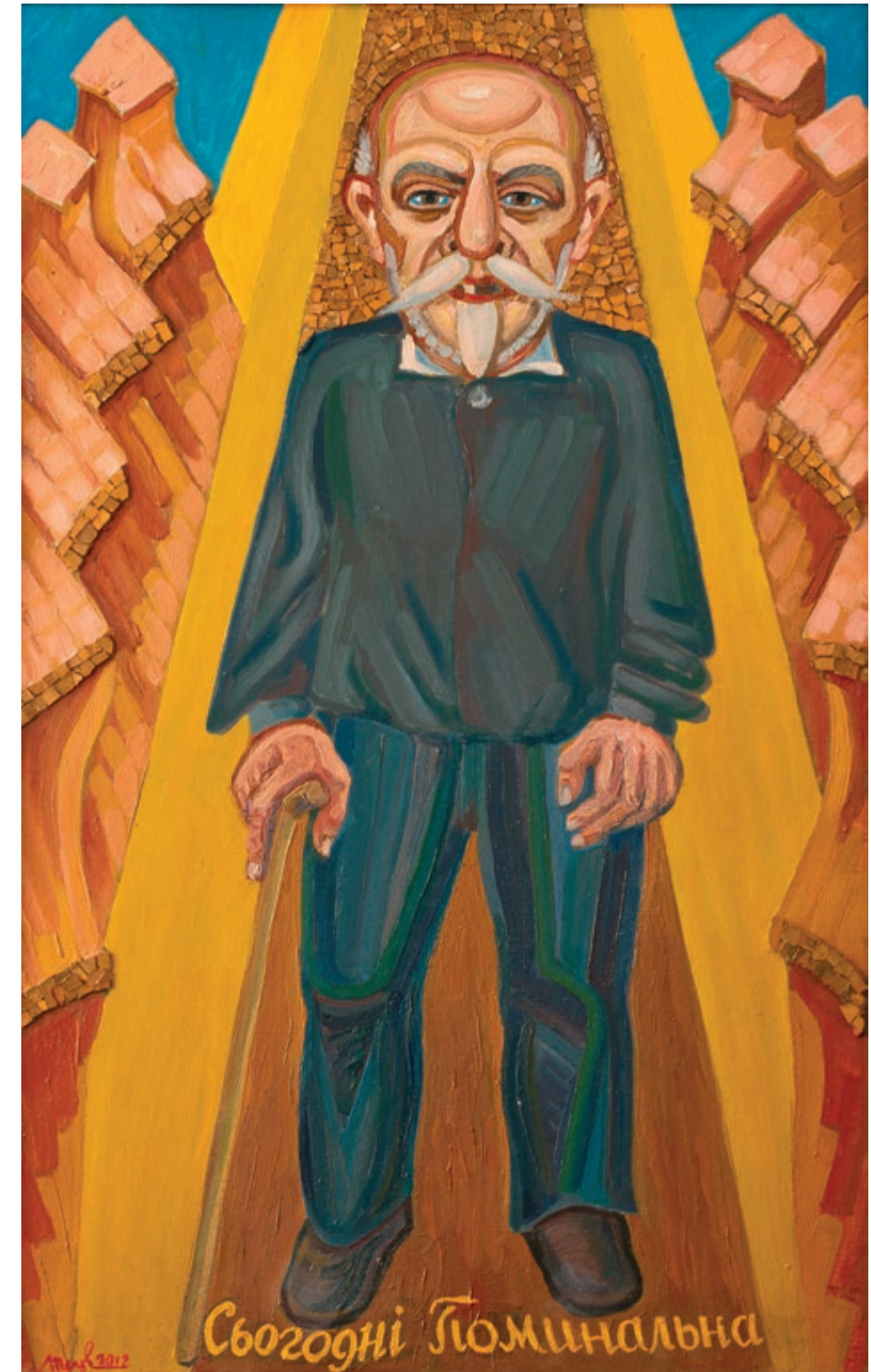
Село Щучинка. Краєвид | 1964
Картон, олія. 49×75

Захід сонця на Азовському морі | 2017
Полотно, олія. 62×76

Сьогодні поминальна | 2012
Полотно, олія, золота смальта. 100×64 | стор. 133 >>

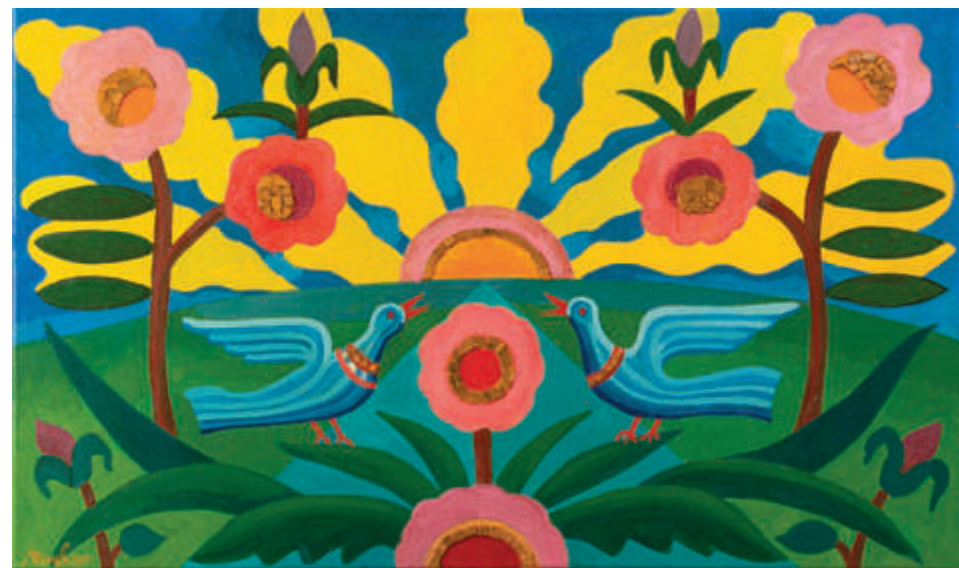

Картон до мозаїки «Княгиня Анна» | 2009

Чумацький шлях. Море | 2016
Полотно, олія, золота смальта. 52×62

Триптих: «Ранок. Весна», «Полудень. Літо», «Вечір. Осінь» | 2015
Полотно, олія, золота смальта. 71 × 120

Видубичі. Пейзаж з лівого берега | 2007
Полотно, олія. 58×77

Позняки. Київ. Осінній пейзаж | 2013
Полотно, олія. 63×83

Квітне бузок в Ботанічному саду | 2012
Полотно, олія. 65×86

Київський пейзаж | 1963
Картон, олія. 73×47 | стор. 141 >>

